

דברים פרק יב

(כט) כִּי יִכְרִית יִקְנֶה אֶלְהֵיךָ אֶת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתָּה בָּא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּ אוֹתָם מִפְּנֵיךָ וְרִשְׁתָּ אֹתָם וְיִשְׁבְּתָּ בְּאֶרְצָם:

תורה תמימה דברים פרק יב פסוק כט

(כט) וישבת בארצם - מכאן אמרו, שקולה מצות ישיבת ארץ ישראל כנגד כל המצות שבתורה^{קיד} [ספרי]:

תורה תמימה הערות דברים פרק יב הערה קיד

קיד) לא נתבאר טעם דבר זה, ויתכן לומר משום דבכלל אי אפשר לקיים כל המצות כולן שבתורה רק בא"י, מפני שהרבה מהם תלויות בה, כנודע, ואפי' מצות התלויות בגוף, כל עיקרם ותכליתם לא נתנו אלא לקיימם בא"י, כמבואר כ"פ בתורה בכמה מצות כי תבאו אל הארץ וכדומה מן הלשונות, וקיומם בגולה הוא רק שלא ישכחו לעת בואם של ישראל לארץ, כמבואר בספרי פ' עקב י' י"ח בפסוק ושמתם את דברי אלה, אמר להם הקב"ה לישראל, אע"פ שאני מגלה אתכם מן הארץ לחו"ל אעפ"כ היו מצויינים במצות, כדי שכשאתם חוזרים לשם לא יהיו לכם כחדשים, ע"כ. ולפי"ז ממילא מתבאר דמצות ישיבת א"י שקולה כנגד כל המצות, כיון דהיא היסוד והבסיס לקיום כל המצות. ומסמיק זה לסמיכות לשון זה להפ' הקודם שמור ושמעת את כל הדברים אשר אנכי מצוך. ועם באור זה יתבאר דברי רמב"ן בסה"מ במצות העשין שהוסיף לאלה שהשמיט הרמב"ם, במ"ע ד', שהביא דרשה זו שלפנינו בזה"ל, וירשת וישבת בה ושמרת לעשות, ולכאורה הוא פלא, שהרי כאן לא כתיב כלל כלשון זה, ושמרת לעשות, רק בפ' ואתחנן ו' ג'. אך לפי שביארנו דעיקר טעם המצוה מיישיבת א"י הוא לתכלית קיום המצות כמאמרם, ובכונת נתינתם מהקב"ה - יתבארו דבריו מאד, דשם בפ' ואתחנן כתיב בענין, וזאת המצוה החקים והמשפטים אשר צוה ה' ללמד אתכם לעשות בארץ אשר אתם עוברים שמה לרשתה וגו' ושמרת לעשות, ולכן צירף הרמב"ן את הפסוקים המפורדים בלשונם והנאחדים בענינם כדי לתת טעם ובאור להדרשה שלפנינו. ומה שסמך הספרי דרשה זו על הפסוק שלפנינו ולא בפ' ואתחנן שם, הוא משום דכאן כתיב וישבת בלשון מצוה. והנה דעת איזו ראשונים דמצות ישיבת א"י נוהגת גם בזה"ז, אבל לא כן דעת רמב"ם שהשמיט מצוה זו ודעת עוד ראשונים, ודעתם דלא נהגה מצוה זו רק בזמן שלא גלו ישראל ממנה, אבל אחר שגלו שוב אין מצוה זו נוהגת לדורות עד ביאת הגואל. ועל פי הבאור שכתבנו בעיקר טעם מצוה זו מפני שהיא יסוד וגרם לקיום כל המצות שבתורה - נראה עיקר כרמב"ם וסיעתיה, יען דבזה"ז אפילו בארץ אי אפשר לקיים כל המצות, מפני שהרבה מהם תלוי קיומן בזמן שביהמ"ק קיים, וא"כ עיקר מצות ישיבת א"י היא רק אז בזמן שאפשר לקיים בה כל המצות כולן, וע"ע בסוטה י"ד א' בדרשת ר' שמלאי שם ותמצא כדברינו:

דברים פרק יא פסוק יח

וְשַׁמְתֶם אֶת דְּבַרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם וְקִשְׁרֶתֶם אֹתָם עַל יְדְכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפוֹת בֵּין עֵינֵיכֶם:

רש"י דברים פרק יא פסוק יח

(יח) ושמתם את דברי - אף לאחר שתגלו היו מצויינים במצות, הניחו תפילין, עשו מזוזות כדי שלא יהיו לכם חדשים כשתחזרו. וכן הוא אומר (ירמיה לא, כ) הציבי לך ציונים:

רמב"ן דברים פרק יא פסוק יח

(יח) ושמתם את דברי אלה - אף לאחר שתגלו היו מצויינים במצות, הניחו תפילין עשו מזוזות, כדי שלא יהו עליכם חדשים כשתחזרו, וכן הוא אומר (שם שם כ) הציבי לך ציונים, לשון רש"י. וכבר כתבתי פירוש הענין, כי המצות האלה חובת הגוף הם, ודינם בכל מקום כמו בארץ, אבל יש בו במדרש הזה סוד עמוק וכבר רמזתי ממנו (ויקרא יח כה). והנה החזיר במצות האלה תפילין ודברי תורה ומזוזות כאן פעם שנית, לרמוז בהיקש הזה שנהיה חייבים בהם לאחר הגלות בחוצה לארץ, ומהם נלמוד לכל המצות שהן חובת הגוף שחיובן בכל מקום, ושנהיה פטורין בחוצה לארץ מחובת הקרקע כגון תרומה ומעשרות, כך הוא נדרש בספרי (עקב יז). וכוונת המדרש, מפני שסמך ושמתם אל ואבדתם. אבל

עיקר הכתוב בארץ, דכתיב (פסוק כא) למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה. או יאמר "למען ירבו ימיכם", שתשובו ותאריכו בה ימים לעולם:
ויתכן בדרך הפשט שבא להוסיף בכאן לדבר במ - כי שם (לעיל ו ז) צוה ודברת - אתה במ בשבתך בביתך - וכאן אמר שנלמד אותם את בנינו עד שידברו במ הבנים בכל שעה. וכן הוסיף בכאן ולמדתם אותם - כי "ושננתם" שיספר להם המצות, וכאן עד שילמדו אותם וידעו ויבינו אותם וטעמיהם לדבר עמך במ בכל העתים. וכן הוסיף כאן כימי השמים על הארץ - שהוא לדור דורים. או הם השמים והארץ הראשונים וימי עולם, והמשכיל יבין:

תורה תמימה דברים פרק יא פסוק יח

ושמתם וגו' - אמר להם הקב"ה לישראל, אע"פ שאני מגלה אתכם מן הארץ לחו"ל אף על פי כן היו מצויינים במצות, כדי שכשאתם חוזרים לא יהיו לכם כחדשים^(מא) [ספרי]:

תורה תמימה הערות דברים פרק יא הערה מא

מא) בפירש"י בפסוק זה מפרש הניחו תפלין עשו מזוזות, אבל בספרי בסמוך מפרש ושמתם זו תורה וקשרתם אלו תפלין, אין לי אלא תפלין ות"ת, שאר מצות מנין, הרי אתה דן, לא ראי תפלין כראי ת"ת ולא ראי ת"ת כראי תפלין, הצד השה שבהן שהם מצות הגוף שאינן תלויות בארץ ונוהגות בארץ ובחו"ל, אף כל מצות הגוף שאינן תלויות בארץ ונוהגות בארץ ובחו"ל, ולכן מש"כ רש"י מזוזה צ"ע, ואולי רש"י כלל גם מזוזה משום דכתובה בענין. והספרי לא נחית להביא גם מזוזה משום דמובן הוא מעצמו. ועכ"פ מכאן המקור למצות התלויות בגוף שנוהגות בארץ ובחו"ל, ועיקר טעם דרשה זו ודיוקה הוא משום דאם לא לכונה זו בא הפסוק הזה מה ענין זה אצל גלותם, וע"ע מש"כ השייך לדרשה זו לקמן פ' ראה י"ב כ"ט בדרשה וישבת בארצם: